

ORDINIS MEDICI

IN

VNIVERSITATE LITTERARVM
IENENSI

H. T. DECANVS

D. CHRIST. GOTHFRID.
GRVNER

PROF. BOTAN. ET THEORET. ORD.

PANEGYRIN MEDICAM

CLARISSIMI AC EXPERIENTISSIMI CANDIDATI

FRIDERICI IAHN

MEININGENSIS

A. D. XVII. MARTII MDCCCCLXXXVII.

HABENDAM INDICIT

RECVDI CVRAVIT

IOSEPHI GRVNBECK

TRACTATVM DE SCORRA PESTILENTIALI SIVE
MALA DE FRANZOS

I E N A E

LITTERIS STRANCKMANNIANIS.

Ex quo lues venerea per omnem terrarum orbem peruagata est, non defuit disceptandi litigandique materia de morbi et antiquitate, et nouitate*), cum in vtramque partem disputari possit. Nec defuerunt medici, qui hoc malum, quo sub origine prima nullum erat foedius vel ad nocendum fallendumque apius, viuis coloribus depingendum curarent. Quorum scripta cum indies incretuerent, paulatimque ex hominum conspectu veluti abirent, surrexit tandem ALOYS. LVISINVS**), qui, qua poterat et diligentia, et accuratione, vno volumine comprehensum voluit, quicquid in manus venerat. Sed in hoc etiam quaedam digra et scitu, et lectu desiderantur, inque his non vltimum locum tenent IOSEPHI GRVNBECKII, primum medici,

A 2

tan-

*) Vide ASTRUC De Morbo Vener. Paris. 1738. Cl. HENSLER Geschichte der Lustseuche I. B. Al. 783. et quae equidem monui in Almanach für Ärzte 1784. p. 224.

**) Hanc recudi curauit Boerh. sub tit. Aphrodisiacus, L. B. 1728.

tandem ex seculi more presbyteri, libri duo, ad hunc morbum turpem attinentes, quorum alter inscribitur: *De scorra pestilentiali siue mala de Franzos **), alter *De mentulagra ***), vt Cl. HENSLERO ***), contradicente tamen BRVCKERO ****), qui eundem librum esse statuit, sed mutato tantum nomine. Ille liber quidem non adeo magni habendus videtur, quia ad exemplum seculi compositus est i. e. astrologia superstruētus, et sic ex astrorum concursu reputantur foedi morbi origines. Meum non est, de eo, quod rectum vel falsum hisce in decretis est, multum disputare; attamen cum quidam e recentioribus his quidem nugis plurimum attribuant, repetendo morbum inde ab a. 1484. 1492. 1493. quia epidemias futuras praedixerant astro-

*) Editus est sub titulo, quem infra adscripsi, sine loco et anno, forma octonaria, et sine vllō signo, quod HENSLER l. c. p. 19. meminit, et paulo aliter, ac HALLER Bibl. Pract. T. I. p. 477. et Hier. de *Vigiliis* Biblioth. Chir. T. I. p. 1512. expresse, sed nuncupatoria epistola data est 1496. 15. Kal. Nov. Quae editio an eadem sit, quae Venet. 1503. 4. non liquet, dubito tamen, cum in fronte nostri exempli manus *Ge. Spalarini* adscripserit, hoc testamento *Thameri Läseri*, canonici Misnens. bibliothecae Electorali accessisse. Sed hic quidem iam a. 1503. mense Octobr. obiit. FR. BOERNER Bibl. Libr. rar. Spec. I. p. 29. memorauit librum, eumque 12. plagg. constare dixit.

**) L. cit. p. 18.

***) Hunc solum nominant *Paschal Gallus* Bibl. Med. p. 199. *Conr. Gesner* Epitom. Bibliothec. per *Ios. Stinner* p. 113. b. *Merklin*. Linden. Renovat. p. 709. alique plures, et editum dic. Venet. ap. Scotum a. 1503. 4. sub titulo: *De Mentulagra seu morbo gallico liber*, alii, vt *Linden* leg. regio, alii, vt *Gallus*, de *lue venerea*.

****) *Kestner* Med. Gelehr. Lexic. v. *Grynbeck* p. 365.

astrologi, mirari subit, quid sit, quod hunc GRVNBECKII scriptum contemptui aliorum exponant. In quo quidem prima sunt astrologiae placita, tamen nec male explicat auctor, quae ad medicum pertinent, deinde meretur libellus, nisi ob dignitatem argumenti, certe ob raritatem, adiungi ceteris, quorum memoriam maiores patresque litteris consignatam reliquerunt.

Inueni nuper hanc GRVNBECKII opellam in bibliotheca academica, eamque describendam sedulo curavi, vt paullo comior in lucem ex squallore rediret. Dabo ergo, quo demum cunque orationis genere conscriptam acceperam, delendo operarum vitia, et subiiciendo quasdam notulas. Curabo etiam, vt in posterum PET. PINTOR simili via in vulgus edatur, et omnium fiant, quae iam paucorum sunt. De reliquo, Lectores, fauete veterum nugis, cum nostri homines Vos suis nugis fere opprimere non desinant.

Egregio Nobilique viro, BERNHARDO DE WALKIRCH, Liberalium studiorum Magistro, literariae sodalitatis Danubianae*) lumini et ornamento, ac Canonico katedralis Ecclesiae Augustensis, IOSEPH GRUNPECK DE BYRCKE-HAUSEN **) Felicitatem optat.

Incidi pridem, humanissime vir, in exactissimum accuratissimumque Eulogium quoddam SEBASTIANI BRANT, perdocti inprimis et praeclari viri, cuius ornatus scribendi character luculentissimaque verba omni sententiarum gravitate historiarumque lumine illustrata me mirifice oblectarunt. Habent siquidem non minus utilitatis, quam salis, cunctis mortalibus subuentura. Inter cetera horum fluctuum et procellarum nostri aevi incommoda hanc continent omni morbo acerbiores omnique epidemia magis pestiferam labem, tam repente in homines demissam, ut plaga coelitus decussa esse videatur, quam gentes *Francigenarum malum* appellant, quod quidem tam horridum tamque tetrum existit, ut etiam Herculem, in huma-

humanis si viveret; terreri videretur. Nam eius virus quidem, ut reor bilis admiscet suis ignibus perpetuo crucians humana corpora. Sumam deinde corruptelam omni veneno acriorem atra bilis ocus exaggerat. Pituita postremo e primogenita sua natura perculsa iidem consummatum reddit. Ea itaque materies, vnum in locum congesta ex praefatis corruptis humoribus, tam sordida, foetida, squalida, rancida impuraque omni colluvione immundior efficitur, *) ut nihil hominum naturae abominabilius accidere possit. Quam quum expellere enititur, ad venarum congressum circa naturalia virorum foeminarumque demittit, tandem, crebrius percussis contritisque corporis moenibus, propugnaculisque dirutis, tacta sagittae contusae ad proximos profiliunt homines, unde affinitatem cum pestilentia habere videtur aegritudo haec. Cum vero ea carmina et accurata diligentia, et singulari arte, ab eodem viriusque professore conscripta causam remediaque huiusce modi acerbissimi morbi complectentes, in manus meas irrepsissent, illico dolor ac commiseratio quaedam cor meum percussit, quae **) non ab omnibus intelligi possent, tum ob scripti gravitatem difficultatemque, tum etiam brevitatem, et ne plebei etiam tam salutari ***) re vacui essent, in maternum

A 4

*) Quae illa fuerit, non liquet.
**) Hensl. leg. Byrckhauser.

*) Hensl. leg. efficit, sed male et sine auctoritate scripturae.
**) Hensl. leg. cum.
***) Hensl. leg. singulari.

ternum, ut ita dixerim, ideoma traduxi. Originem insuper huius sordis, quam mentagoram alii, *Scorram* seu plantam noctis ceteri vocitare solent, ex astrorum configurationibus scaturiens, remediaque ex approbatissimorum medicorum voluminibus manata, in tractatulum quendam pro viribus meis conicere curavi, qui, ut spero, erit tibi omni virtute nobilitateque praestanti viro, huius insignis Capituli Augustensis Canonico dignissimo, laudi. Namque licet adolescentiam pridie egressus sis, sumpta tamen virili toga, mox cunctis contemporaneis tuis antecellere contigisti. Profecto ea, quae ad perfecti viri praestantiam consummationemque pertinere videntur, tibi pecularia vendicas, unde maiori praeconio, quam ut hoc opusculum tibi dedicarem, celebrandus esses, tamen non tam hic meus labor tuae virtuti ingratus erit, quem cum omnibus bonarum artium disciplinis perdis, tum maxime hominibus hoc morbo laborantibus consolationi et utilitati, praeterea omnibus legentibus haud iniocundus. Vale felix. Datae Augustae ex aedibus magistri SIXTI STAIMACK, fautoris mei praecipui, XV. Kal. Nouembris. Anno 1496.

Eulo.

Eulogium SEBASTIANI BRANT, viriusque iuris professoris *), de Scorra Pestilentiali siue Mala de Francoz. anni 96. ad Johannem Capinon **), Legum Imperialium Interpretem.

Capinon, illustres inter memorande poetas,
Germani speciem, nobilitasque soli.
Fare, age; (nam memini ***) tibi lincea lumina)
quonam

Tam modè terrarum forma statusque placet?
Cernis, ut in toto variisque tumultibus orbe
Sit Bellona felox ****) irrequieta nimis,
Adque pilam multi †) iam luditur vltro citroque
(quò nam)

Quaeritur in scirpo (scis puto) nodos iners.
Nec sat scire licet, cui sit cessura vel olim
Herba, quonam ††) sistere sine globus.
Imperio paucos iam cernimus esse fideles.
Vix modo Germanis Caesarem habere placet.
Pro se quisque studet caeco regnare tumultu,
Detractaque †††) suum gens modo quaeque
iugum.

Aetas nulla prius, neque saecula cuncta tulere
Tot modo, quot passim, cerni nos ††††) acci-
phalos.

Non placuit ranis pietas manfueta tonantis.
Pamphagus in poenam rex datur Ibis eis.
Quaeque nouum regem fatuae expetiere, columbis
A 5 Impro-

*) Et haec inscriptio ap. Hensler. p. 25. alia est.

**) Leg. Capinon.

***) Hensl. leg. nemini. et paulo post iam. Reposui huc, quonam, quod infra est.

****) Hensl. ferox.

†) Haec redundare videntur et translocata.

††) Hensl. leg. velit. quonam.

†††) Hensl. hab. detractat. Rectius, detractat.

††††) Hensl. leg. cernimus. Recte.

Improbis atque vorax rex datur accipiter:
 Graecia Romanis cupiens desciscere habenas.
 Perdita Rectoris fert dira iuga mali,
 Quaeque fidem capiti subtraxit acerbius, eheu,
 Iam caput et dominum sustinet illa truce.
 Optime Phorcigena et diuum iustissima cura,
 Pegasidum quia non *) rura beata colis.
 Inter multa quidem, quae me nescire fatebor
 Ingenue, hoc vnum te prope scire reor,
 Germanos vel ad hoc summo conamine niti,
 Quo tibi praecidant, quod peperere, caput.
 Cum prope finis adest, cessare et equitia phas est,
 Hyppurim eneruat grexmet equinus aequis.
 Sic sceptrum Assyriis, sic Medis, sic quoque Persis
 Sublatum, et Macedum fortia regna iacent
 Inde adeo in terras mittit deus ultor acerbos
 Iam totiens morbos, febris et omne genus,
 Tot noua monstra, fera et portenta, ostenta pro-
 phana, et;

Naturae inuisam multimodamque necem.
 Quis modo septennem vel saltem ad singula lustra
 Non timet horrendam mortiferamque luem?
 Addo alios, aliosque novos concreescere in horas
 Inque dies morbos, quos filuisse velim;
 Sunt ea tela deum, quibus exitiale piatur,
 Atque flagellatur deprimiturque nephas.
 Fulmina et idcirco manibus fabricata cyclopum
 In Iouis irati dicimus esse manu,
 Cum quibus a mundi compressit origine gentes,
 Atque hominem docuit, viuere et esse deos.
 Singulaque ut, quorum me copia longa fatigat,
 Subticeam, hoc vnum sit meminisse satis,
 Quod modo tam tetrum, quem dicere abomi-
 nor, atque

Horrendum, et foedum dii prohibere **) praecor:
 Pestiferum in Lygures transuexit Francia morbum,
 Quem

*) Hensl. leg. nunc.

**) Hensl. hab. prohibere.

Quem MALA DE FRANZOS Romula lingua vocat.
 Hic Latium atque Italos inuasit, ab Alpibus extra
 Serpens, Germanos Istriculasque *) premit.
 Graffatur mediis iam Thracibus atque Bohemis,
 Et morbi genus id Sarmata quisque timet.
 Nec satis extremo tutantur in orbe Britanni,
 Quos refluum cingit succiduumque fretum.
 Quin etiam fama est, Aphros penetrasse Getasque,
 Vique sua vtrumque depopulare polum.
 Longius hoc vitium, quam par sit, crescere vbique
 Cernitur. E nostris corpora multa luunt.
 Scorræ, Galle, vocas a scor, quod Graecus
 oletum

Dicit, et impurum, rancidulumque sonat.
 Hic Thimius **) dici posset, si rupta cruorem
 Verruca daret: at ficior illa fedet.
 Condiloma foret, cangraenaue, grandior his sed
 Pustula proserpit, sed numerosa minus.
 Has a variolis distinguit causa, quod istis
 Frigidus humor inest, hisque melancholicus
 Fit, quotiens propriis Saturnus ab aedibus exit,
 Inque Iouis migrat morbifer ille domos.
 Nam tum reliquias duri senis atque maligni
 Iupiter expellit, purgat et euacuat.
 Id quod ab ostenis lustris contingere crebro
 In terris, ubi sunt corpora sicca, solet.
 Unde frequens Gallis morbi genus id, vel Iberis
 Rariis ***) apud gentes, frigus et humor ubi.
 Non illi Chiron, nec item cum fratre Machaon
 Ferre salutarem posse fatentur opem.
 Esto, aliqui temptent ****) medicinam adhibere,
 et inungant

Corpus, et in saccum culleolumque suant;
 Crede mihi, nocuit praeceps medicina frequenter,
 Quod.

*) Hensl. leg. rectius, Istricolasque.

**) Leg. thymus et infra, condiloma, cangraena.

) Hensl. leg. raris. *) Leg. tentent.

Quodque percussus est, scabius vlcus erit.
 Sola iuuat pietas iuperum et mora longior, atque
 Cum mithridatis ope phlebotomia frequens.
 Mensibus vnden quosdam contabuisse videmus,
 Nec tandem ad plenum conualuisse tamen.
 Multis lepra minor visum *) est, Epidemia multis,
 Exposci atque aliis mors cita saepe solet.
 Sic putor inclusus pungit, premit, vrget, adurens
 Inflammat, torquet, prurit et incinerat.
 Poscamus veniam superos ideo, atque per aras
 Pacem a coelicolis vota precesque petant,
 Vt saltem immunem seruet pia virgo sub alis
 Magnanimum regem tam placidumque suis.
 Qui modo scorrosos Lygures agit inter et aegros,
 Liber vt hoc morbo Caesaris arma ferat.
 Caesaris arma, simul sacrum et diadema reportet
 Rex pius, et summo dignus honore parens,
 Quem cuncti vnanimes Christi de plebe sequamur,
 Vt videant gentes nos populum esse dei.
 Vosque, Itali, inprimis regem obseruare **) be-
 nignum,

Ne vos deterior subruat, interimat.
 Alea quidem iacta ***) est, pernix Rhamnusia
 ludit,

Atque indignatur, nos voluisse minus.
 Nolite, o virtus Germana, et viuida corda,
 Desipere, atque aliis linquere frena et opes.
 Est aliquid membris, caput orbis habere monarcham,
 Quem timeant gentes, regnaque cuncta soli.
 Qualis magnanimus victor modo MAXIMILIANVS,
 Qui fulmen belli est, pacis amator item.
 Principis illius mallem iacuisse profecto
 Sub pede, quam externi sceptrata tulisse viri.
 Simus ideo ciues capiti, rogo, subdita membra.
 Sic patruus nobis manserit vsque decor.

Egre-

*) Hensl. melius leg. visa. **) Hensl. leg. obseruate.
 ***) Hensl. hab. iacta quidem. Recte.

Egregias animas prauorum *) vmbraeque sequamur
 Maiorem, (neque enim degenerare licet)
 Qui virtute sua, sudore armisque pararunt
 Fortibus imperium sceptrigeram **) manum.
 Sic Germana deus regna, atque deifera mater
 Perpetuo obseruent Theutunicumque ***) decus.

*Traſſatus de origine pestilentiali Scorrae siue
 mala de Franzos, magistri IOSEPH GRVNPEK DE
 BVRCKHAVSEN felici fidere. Incipit Capitulum pri-
 mum de hominum plagis seu flagellis. An Cu-
 ius est, naturaliter vel supernaturaliter ex diuina
 voluntate proueniant.*

Solent abditarum rerum et a sensu seclusa-
 rum solertissimi indagatores humanum corpus
 variis aduersae valetudinis incommodis affici fa-
 teri, vt id, quod a tam variae et multiplicis
 qualitatis natura genitum sit, non valeat, nisi
 ab eadem etiam demum morbis debilitari fran-
 gi quoque, quum omne id, ex quo connexum
 est, in illud postremo dissoluitur. Abeunt et
 enim eo omnia, vnde orta sunt, praeterea in-
 finitum familiaribus domesticisque morbis la-
 borare, tum infestis alienisque turbinibus affli-
 gi, vnde et plures admiratione ducti, cernen-
 tes, breue hoc tempus, veluti punctum vitae, tot
 periculorum generibus, tot morbis, tot curis,
 tantoque metu excruciaci, ausi sunt dicere, na-
 turam

*) Hensl. rectius prauorum et maiorum.

**) Hensl. hab. sceptrigeramque. Recte, ob scansionem.

***) Hensl. leg. theutonicum.

turam homini nihil praestabilius hoc breui vitae curriculo praestitisse, quoniam sensus etiam hebescent, membra torquentur, praemoriuntur visus, auditus, dentes etiam, ciborum instrumenta, mox ineunte grandiori aetate, elabuntur. Et tamen hoc tempus vitae annumeretur. Ergo illud apud eos pro miraculo habitum est, XENOPHILVM muscum centum et quinque, annis sine ullo corporis incommodo vixisse. O miseram hanc vitam, qua dum crebrius in eius tempestatum terribilissimis fluctibus et procellis exagitari, totiens etiam naufragium perpeffi sumus! Natura ipsa, iniqua nouerca hominis, ne his quidem malis satiata est, sed maiores in dies qualibetque hora, et ut ita dixerim, omni momento in miserum hoc animal, ceterorum ducem, tumultus excitat, saeuuntque in nos iam misera funestaque Martis arma, iam falcifera Saturni innumera mala, nunc pestilentia, nunc fames, magnorum proxima malorum semper comes. Insuper nouum genus morbi, naturae inuisum, minaci ferocitate, quod e decorum immortalium olim area in Gallos demissum fuit, omnes mundi cardines inuadere enititur, pluribus in regionibus atrocissime etiam incrudescens. Et prorsus Praenestinae sorores cuncta in hoc orbe huc illucque versant, neque iisdem in vestigiis persistunt. Hae procellae, ne cuncta recensendo longior sim, quo e fonte scaturient, naturali an coelestique, an deifico, hoc loco differendum erit. Fatebor autem, partim naturaliter

raliter astrorumque influxu, partim e diuina voluntate accidere solere. Id quo fiat modo, ex ordine persequar.

Secundum capitulum de pestilentialibus sagittis; proeliorum famisque atrocitate, ac aliarum huiusmodi rerum incommodis, quoniam supernaturaliter et e diuina voluntate emergunt. Vnde etiam malum de Franzos hac ex causa driti videtur.

Vt coelestia contemplantium eorumque omnium, qui se sacris litteris deditere, hominum grauissimorum vtar auctoritate, audebo sedulo fari, ratione consentiente, tria esse telorum genera, quibus dii immortales a mundi origine nefariam auctoritatem hominum compresse, quemadmodum recensentur flagitia inter omnia facile secunda, quae sunt insolentia, nimia auri cupido, alienis rebus, quae ad se minime pertinent, vim afferens, scelerata demum libido, quae quidem, tamquam comites, semper secuta sunt ea mala pestilentia, sanguinis effusio, victus penuria, quippe diuini vates hoc testantur. Primo *Ezech. XII.* capitulo inquit, *Relinquam ex eis viros paucos a gladio, a fame et pestilentia, ut enarrent omnia scelera eorum ingentibus.* Et rursus quinto capitulo. *Pestilentia, fames et sanguis transibunt per te, et gladium inducam per te.* Tum *Hieremias XXIX.* perhibet. *Persequar omnes in gladio, fame et pestilentia.* Quis inficias ibit, his tormentis atque flagellis cunctas gentes cruciari? Namque nostro

nostro aeuo crebrius repetuatur, raroque ultra lustrum latent, pristinis vero diebus ostenā lustra quietius mortales vivebant. Sed solet profecto id esse causa, quoniam praesto sunt ea ingentissima flagitia omniumque execrabilissima, quae ante id temporis humanitas abhorrebat, et suum quisque scandalum maximum ducebat, si minimum perpetrare perrexit. Namque singulae aetates singulis vitiis tam contaminatae cernuntur, ut ne pueritia quidem facinoris crimine careat. Vnde hae etiam, quae superioribus aetatibus laetuerunt, plagae horribilissimae ingruunt. Quare haud clam est, haec flagitia e deifica voluntate in terram ad terrorem hominum demitti. Quam ob rem etiam haec colluuiēs, quam *malum de Hyanzos* vocant, ex superna vindicta demergi par videri potest. Coeunte vero hac causa, astris ipsis denegata est potestas. Iuxta illud *Hieremiae X. A signis coeli nolite timere, quae gentes formidant, quoniam dominus misit pestem in Israhel.*

Capitulum tertium de praedictis deorum telis pestiferisque fulminibus, quomodo e natura ipsa stellarumque configurationibus oriuntur.

Cum naturae sancta penetralia adire conor, quo contemplandi mihi facilior ratio horum fulminum pateret, quae tam multiformi ambage, more vagantis fortunae, variis cursibus ingrediuntur, multiplicique via humana corpora adiuntur, furtim referatis foribus, cum introissem, neque morula minutissima commorandi data esset,

esset, hanc celerrimo cursu furripui eorum tormentorum causam, quod humanum corpus quatuor ex elementis conflatum est, humo, vinda, igne et aere. Terra in carne et ossibus maxime apparet propter terrenam soliditatem, aqua vero in humoribus. Coelum continetur in pulmone: iccirco semper in motu est, quia ventilabrum cordis se gerit, ne nimio calore consumatur cor et dissoluatur. Sedes ignis est in corde, ideo inferius est latum, superius acutum, quam formam figura ignis retinet. Vnde ex mutatione elementorum sequitur alteratio corporis. Aliter vero se habente corpore, alteratur et natura eius. Ea ratione praelia obveniunt. Nam, inflammatis corporibus, quod fieri solet, maxima siccitate dominante, quando fit, congressus horum duorum planetarum, Saturni et Iouis, in signo igneo, urbium et oppidorum euersiones, regnorum mutationes atque populorum occisiones accidunt. Eadem ratione frumentorum penuria laboratur, quemadmodum *ARISTOTELES* in eo, qui de natura elementorum et proprietatibus liber inscribitur, inquit: *Anni ubertas et sterilitas fiunt per stellarum mutationem in signis diuersis super climata septem, et mortalitas gentium praeteritarum, atque regna vacua fiunt apud eorum stellarum duarum, Saturni et Iouis.* Per eorum etenim mutationem de triplicitate ad triplicitatem accidunt accidentia magna, praeterea Martis cum praefatis planetis congressus in casibus eorum significabit

B

terrae

terrae siccitatem. Sicut ALBERTVS in libro de natura et proprietatibus elementorum perhibet, eueniri effectus secundum conuenientiam eorum fortitudinis, pestilentia demum ex contaminatione coeli efficitur. Nam cum sit elementum valde aliter se habens et putredini accommodatum, nos quoque animalia per aerem uiuentia, quia spiramus, sicut et alia pulmonem habentia, necesse est, ut coelum illud putrefactum attractumque interiora corrumpat. Scorra vero pestilentialis, quomodo latentem causam naturae secretis euehat, altius repetendum, et ad stellarum operationem confugiendum est.

Capitulum quartum de pestilentiali Scorra seu malo de Franzos dicturus, originem trahens et stellarum congressu. Videtur praemittenda esse primogenia coeli formatio.

Cum diuinae maiestatis cuncti potentisque creatoris sedem altissimam esse contemplaturus, quae septem erraticis sideribus lucidisque astris aliis innumeris decorata est, signifero quoque, tamquam moenibus, cincta existit, id in mentem venit, eundem optimum maximumque deum ab aeterno cum causis secundis statuisse operari. Idcirco extendi coelum, ut diuinus vates inquit, sicut pellem, formans librum vniuersitatis, cuius litteris nemo deesset. Et VI PTOLOMAEI verbis utar, sapientis vultus huius seculi subiecti sunt vultibus coeli, ut serpens coelestis terrenis dominetur, et draco caelestis terrenis imperium imponat. Est autem haec

haec mundi machina optimo in ordine perfectissimoque creata, quum indecens fuisset, creatorem quicquam inelaboratum mortali creaturae reliquisse, qua ex re ambiguitas errorque inualuisset, ut ne humana quidem ratio de naturalibus rebus iudicare potuisset. Hanc igitur primogenitam firmamenti seriem, quam figuram coeli appellant, litteris mandabo, praesupposita communi tam theologorum, quam astronomorum opinione, mundum creatum esse in aequinoctio vernali, sole existente sub ariete. Ascendit itaque in inceptione mundi primus gradus cancri, in quo confortatur Iupiter: Arietis vero eundem gradum decima domus tenuit, primum denique capricorni gradum septimum obtinuit domicilium, postremo idem gradus Librae angulum terrae sibi vendicauit, et ea quatuor domicilia cardinalia seu angularia vocitant. Praeterea domi succedentes cadentesque peculiares signorum gradus sibi ducunt. Secunda tertium gradum leonis undecima vicens et septeno, gradus tauri quinta vigesimum septimum, scorpionis octaua ternos aquarii. Deinceps tertium domicilium occupauit ternos et vicini virginis gradus, sextum septenis sagittarii. Nonum vicem ternos piscium, duodecimum septenos geminorum gradus. Stellarum nunc erraticarum habitationes, in quibus creatae sunt, conuenit recenseri. Saturnus itaque in aquario, domo sua propria constitutus fuit in vicini singuli gradibus suae exaltationis. Iupiter deinde in piscibus

cibus in octenis, et viceni gradibus suae gloriae. *Mars* in scorpione, domo sua, viceni et octenis gradibus suae exaltationis. *Sol* in ariete, domo sua, vndeigesimo gradu suae exaltationis. *Venus* in tauro, domicilio suo, septenis et viceni gradibus suae gloriae. *Mercurius* in geminis, domo sua, quindenis gradibus suae exaltationis. *Luna* in tauro, gradu suae exaltationis tertio. Caput draconis in ternis geminorum gradibus, cauda autem draconis in sagittario, domicilio suo, in tertio exaltationis suae gradu. Neminem ultimo fugere debet, quod *Luna* gradiendo per caput draconis fiebat cum *Mercurio* in signo geminorum, et hic fuit primus illorum duorum siderum coitus, deinde aliis planetis iuncta fuit luna, donec applicuit ad solem, quod fuit vigesima septima die ab ipsorum creatione. Licet autem possit alia ab illa describi figura coeli, ista tamen contenti erimus, quae coniecturaliter ab astronomis exarata videtur, humanas siquidem excedit vires calculatio haec, nisi quibus diuina reuelatione id patefactum fuit. Nam anni ante diluuium incerti sunt, neque extant historiographi, qui de his scripsere. Quamobrem ista referuo iudicio et examini peritorum, conferamque calamum ad annos mundi.

Capitulum quintum de annorum ab origine mundi calculatione aetatumque distinctione. E quibus coniunctionum planetarum notitia emanat, ex his tandem antedicta aegritudo.

Ne

Ne alienae scientiae manus iniicere vider, cuius professio minime vel famam, vel commodum adauxit, neque iners barbarorum agrestiumque hominum iudicium subeam, qui per aetatem fieri cuncta censent, adolescentiam quoque vitio dant, neque bonarum artium studiis praeditam esse, pertinaci verborum impudentissimorum controuersia contendunt, quorum etiam plerique graues viri apud imperium *) vulgum expertes diiudicantur, vnde tales ad eos minime praecox attinet sermo. Hem pridie is puer tantillus in Burkhausen ludum litterarum incolebat. Heri gymnasium vidit, hodie oratorum officinam ingressus. Illico novam editionem clariore luce lucubratam emit. Age, obsecro, pudeat te, floridam aetatem vel rerum venerearum illecebris, vel bestiali crapula triuisse. Meritorum igitur detrahis bene institutae adolescentiae, quae nullis laboribus nullisque vigiliis, excubiis quoque parcat, quantum voluptatibus tuis effrenatis libidinique pestiferae, requiei denique animi et corporis concedis, quam tamen mihi summo *) ad honestas artes recolendas. Neque ambitionem, qua adolescentiam inprimis laborare dicis, mihi obieceris. Namque non tam me ambitio urget, quantum te edax liuor die noctuque torquet. Neque fatebere, me impiis in disciplinis, quasi astronomia, oratoria medicinaque iuuentu-

B 3

tem

*) Leg. imperitum.

**) Leg. summo.

tem traducere. Quum plura sunt, pace tua dixerim, quae te ignorare pudor est, quamuis in altissimo cuiuscunque etiam facultatis fastigio constitutus sis. Experibus quippe minorum rerum maiora raro eueniunt. Ex quo omnes artes habent quoddam commune vinculum inter se, suntque ad inuicem colligatae. Sed ne lectorem taedio afficiam legendi huiusemodi conuicia, ad rem redeam; cuius causa calamum ad scribendum impulsi, dicturus siquidem de annis fluxis ab origine mundi, theologorum mihi usurpabo auctoritatem, quorum error, si a veritate alieni sunt, me quoque delirare faciat. Conuenit autem distinctione aetatum praenotare, quas diuus AVGVSTINVS sex diebus mundanae creationis adaptat, vt prima aetas, tamquam dies vnus, sit ab ADAM vsque ad diluuium, secunda inde vsque ad ABRAHAM, non aequalitate temporis, sed numero generationum denas quippe habere reputantur. Ab ABRAHAM vsque ad DAVID tertia, quarta a DAVID vsque ad transmigrationem Babylonis. Quinta inde vsque ad CHRISTI carnalem natiuitatem.

Sexta nunc agitur generatio, nullo numero metienda, propter id, quod dictum est, *non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate*. De illis sex aetatibus tractauerunt omnes chronicarum scriptores, primi vero annorum rationem habere *) septuaginta

*) Leg. habuere.

ta interpretes, deinde IOSEPHVS, OROSIVS, EUSEBIUS, HIERONIMVS, BEDA, qui quidem non parum habent inter se discriminis, cuius rei causa existit. Nam sumunt partem pro toto, quinque enim annos incompletos pro annis integris, quoniam praetereunt annorum fractiones, dies, menses, horas, minuta secunda, tertia etc. Elapsi fuerunt igitur a principio mundi vsque ad diluuium NOAE duo millia CC. quadrageni et bini anni. Deinde a diluuiio vsque ad natiuitatem ABRAAE fluxerunt nonigenti quadrageni et bini anni. A natiuitate ABRAAE vsque ad DAVIDEM regem fuerunt nonigenti et quadraginti anni. Et rursus a DAVID vsque ad transmigrationem Babylonis transiere quadringenti octogeni et quini anni. Postremo a transmigratione Babylonis vsque ad CHRISTVM praeterierunt quingenti nonaginta anni. Addendo eos annos omnes simul resultant ab ADAM vsque ad CHRISTVM quinque millia centum et nonaginta nouem anni.

Praecisiores calculationem ALFONSI taciturnitate pertranseo. Sermonem nunc vertam ad conjunctiones maximas SATVRNI et IOVIS, quas sequitur maior rerum alteratio.

Capitulum sextum de coniunctionibus maximis Saturni et Iouis, quae fluxerunt a mundi exordio, quas semper secutae sunt maximae transmutationes.

Altironans pater, formans astra ab initio, eiusdem commisit aedes inferiores, tamquam

pater familias. Sedulo agentibus familiaribus curam rei domesticae abiturus tradit, ut easdem gubernarent disponderentque benigno, ut salutari ipsorum influxit, quo cunctae, quae hanc incolet mundi domum, creaturae consultum ac prouisum foret, constituitque MARTEM iudicem, SATVRNVM quoque iustitiae executorem, alios praeterea planetas iudicii praesides et quasi mediatores, qui seueri iudicis iram demulcerent. Vnde permisit ex eorum congressibus et configurationibus mirabiles in hoc mundo alterationes accidere, praesertim ex trium superiorum SATVRNI, IOVIS et MARTIS, propter lentum motum eorum. Coitus vero eorum est quadruplex, maximus quidem trium nominatorum planetarum, significatque res maximas maximeque mirandas. SATVRNI tamen et IOVIS congressus simpliciter dicitur maximus, quotiens fit in principio arietis, propter effectum, quos significat, magnitudinem. Quomodo autem quadrifarie partitur haec coniunctio, exequar. Nam SATVRNVS et IVPITER in XX. quoque anno semel coniunguntur, et hanc appellant *coniunctionem minorem*, IVPITER siquidem perficit cursum suum in duodenis annis, SATVRNVS vero in vicens. Vnde fit, ut post vicens annos congregiuntur *) in nono signo ab eo, in quo prius iuncti fuerant. Deinceps post alios vicens in quinto a primo, et post tertios annos vicens rursus coeunt in primo signo. Et

*) Leg. congregiuntur.

Et hunc *coitum* solent vocare *magnum*, qui coniungit in sexagenis annis. Diciturque significare pluries super sublimationem regum et potentum super, quoquae grauitatem annonae et ortus vatum, posteaquam itaque in ista triplicitate totiens iuncti fuerint, ut ad aliam migrent coeantque, vocatur *congressus maior*, qui fit in ducentis et quadragenis annis, significatque super mutatione sectae in aliquibus regionibus. Sed quum ista migratio sit de vna triplicitate in aliam, ut de calce cancri in principium arietis, demum dicitur *congressus maximus*, propter revolutionem SATVRNI trigenis et binis vicibus, fitque in nongentis quibusque annis et sexagenis, significatque super mutatione imperiorum atque regnorum superiorum ignitas impressiones in aere, diluuium et terrae motum, super grauitatem postremo annonae. Primus igitur coitus maximus SATVRNI et IOVIS in principio arietis, secundum communem opinionem calculationemque, non praecisam et adaequatam, sed veritati propinquam, fuit anno a principio mundi tricentesimo et triceno; quod confirmatur per congressus minores, quorum senidem fluxerunt a mundi origine usque ad hunc planetarum conuentum maximum, qui hos tricentos et tricens continent annos, quoniam vnusquisque contingit in vicens annis. Adiciendo autem antedictum coitum maximum, noningentos et sexagenos annos effluit, secundus, qui fuit anno mundi 1289. quoniam, ut dictum est,

accidit semper in noningentis et sexagenis annis. Praesupposito igitur illo primo, per additionem iungitur nonigentorum et sexagenorum annorum emanant omnes reliqui. Tertius *congressus SATVRNI* et *IOVIS maximus* in ariete fuit, anno a principio mundi 2240. Quartus anno mundi 3200. Quintus 4160. a diluuiio 1918. Sextus fluxit anno ab initio mundi 5120. a diluuiio 2878. Septimus fuit anno mundi 6080. a diluuiio 3838. vel circiter, post incarnationem *CHRISTI* 735. Sic in summa, vsque mundus stetit, transierunt septem coniunctiones maximae, circa quas semper magna monstra, portenta et prophana ostenta accidere, quibus omnes historiae refertae sunt, quoniam ab omnibus historiographis accurate litteris prodita conspiciuntur. Octauus *conuentus maximus SATVRNI* et *IOVIS* in ariete erit anno mundi, si deus voluerit, 7040. a diluuiio 4798. a *CHRISTI* incarnatione 1693. vel circiter. Quid autem futurum sit, deus optimus maximusque nouit, qui exorandus est, ut nos conseruet hic fruenter secunda valetudine, post mortem vero aeterno beatitudinis gaudio. Has postremo maximas coniunctiones eam ob rem notare volui, ut facilius pateat origo huius acutissimae aegritudinis, quam astrologicis ex causis conor hic inquirere. Sermonem nunc extendo ad coniunctiones maiores.

Capitulum septimum de congressibus maioribus planetarum, qui sunt principales huius elluui-
onis

onis, quam mala Franzos appellant, causa.

Cunctorum aegritudinum vel mediocrium, vel accuratissimarum coitus infortunatorum planetarum causa esse poterit. Namque *SATVRNVS*, qui frigidus et siccus existit, habet rationem atrae bilis, illamque generat atque augmentat. Vnde etiam continet splenem, mansionem eius. *MARS* vero calidus et siccus bilem intuetur, illamque creat et auget, vendicat sibi quoque fel, domicilium eiusdem, qua propter *MARS* excitator bellorum dicitur. In congressu igitur molitur quisque suam malitiam proferre, ne inferior sit. *SATVRNVS* longorum morborum, ex atra bile orientium, facile parens habetur. *MARS* rursus acutissimarum aegritudinum, ex bili flamma inextinguibili profluentium, princeps existit. Vnde et illius *mali de Franzos* originem sibi peculiare ducunt, quod ex corruptis humoribus generari videtur, quos ad se, tamquam natos, quos generarunt, pertinere arbitrantur, ex coitus eorum configuratione atque dominii fortitudine. Id vero, quo fiat pacto, coniunctionum maiorum enumeratio illustrabit. Neque enim clam est me, inter duos maximos *SATVRNI* et *IOVIS* ternos ad minus maiores congressus fieri in ducentis quadragenis annis, et multo plures minores, *SATVRNI* et *MARTIS* in tricenis. Et rursus plures aliae contingunt, de quibus *PTOLOMAEVS* in *Centiloquio* verbo *quingagesimo primo* inquit. Ne obliuiscaris centum viginti coniunctionum, quae sunt in stellis erraticis.

In illis enim est maior scientia eorum, quae sunt in hoc mundo. Quinimo inter quaslibet duas coniunctiones maximas est ad minus una reuolutio orbis, id est, octauae sperae in sexingentis quadragenis annis, et etiam plures reuolutiones magni orbis in trecentis sexagenis annis. Fiunt insuper plures reuolutiones SATVRNI, quae quidem cuncta non parum habent significationis in permutationibus saeuarum regnorum ingentiumque aegritudinum, et aliorum magnorum effectuum, secundum doctrinam excellentissimorum astronomorum. Quam ob rem quando eorum configurationum plures incidunt in vnum annum, sequuntur varia miracula, quae omnibus mortalibus stupori et admirationi existunt. Euenit autem, paucis exactis annis, saeuus SATVRNI ET IOVIS coitus, qui huius mali de Franzos, quod iam misere ingruit, causa existit, quem quidem pluribus complectar.

Capitulum octauum de prima causa huius pestilentialis Scorrae sive mali de Franzos fluens ex coelesti constellatione.

Proximis idibus Nouembribus Aegyptiacum quendam riuolum, scaturientem e medio; ut aiunt, philosophorum fonte celeri cursu transire conabar. Nam et assidue cursitando, cum philosophos atque medicos, tum omnes etiam sapientes consulendo, sedulo inquirendo intensissimeque cogitando, quidnam id mali esset, quod tam misere premit, vrget, inflammat, torquet, prurit incalescitque mortalium corpora, sudo-

sudorifero nimio labore vsque sopore profligatus fueram. Quum autem vnusquisque se illius rei originem ignorare fateretur, illico statui Aegyptiorum gymnasia adire, cumque pauissem oculos in cristellina illius fluminis amoenissimi vnda, intuererque maiores natu viros illic sese recreantes, qui rursus amabilissimos vultus in me conicerent, consedi confabulauique. Auidus vero sciendi, quales se gererent, tum vnus, qui aderat, dexteram in aurem mihi susurrebat, eosdem esse HIPPOCRATEM, GALENUM, AVICENNAM, PLATONEM, ARISTOTELEM, PTOLOMAEVM, aliosque ferme innumeros astrologos recensabat, qui de rerum naturalium coelestiumque contemplatione desererent*). Inter cetera quidem huius mali de Franzos causam discutebant, elaborabant, afferentes, id esse *plantam notis*, alii *mentagoram*, alii *leprae speciem*, eisdem, quibus hae aegritudines sanantur, remediis mederi. Alii sicca corpora duntaxat hoc morbo laborare firmabant. Iccirco Gallis crebrius eueniret, praeterea ex SATVRNI frigiditate, quotiens domo sua egressus fuerit, ad domiciliumque IOVIS migrasset, quippe tunc IVPITER reliquias maliuoli senis quoque SATVRNI expelleret, in quadraginta annis crebrius fieri soleret. Postremi dictum hoc partim affirmabant, parum vero negabant. Licet etenim siccioribus corpora-

*) Leg. *differerent*.

corporibus, ut Gallorum aliorumque id generis frequentius contingat. Qua propter etiam Francigenarum nomen proprium sibi vindicauit. Namque *malum de Franzos* vocitari consuevit, non autem a Germanis, Italis, Britannis, Anglicis, Sarmacis aliisque gentibus nomen sibi inditum accepit, sed gallica de gente, quae sui nominis monumentum peculiare ac perpetuum sibi inussit, quod nullam unquam passurum est lituram. Hac vero tempestate repleta non solum per Latium, sed serpit quoque per Germaniam, Sarmaciam, Bohemiam, Thraciam, Britanniam, et prorsus omnes mundi cardines usque occupauit, quod priscis temporibus numquam est auditum. Priorem igitur rationem sedulo inficiabantur. Namque quomodo fieri potuit, ut idem morbus de Gallis ad tot gentes transueheretur, quum eo antehac Francigenae saepius laborarint, numquam tamen moenibus urbium pressi fuerunt, ut alia regna petere prohiberentur? Quinimo per orbis regiones sicut iam disseminati fuerunt, haud tamen id malum in alios homines miserunt, quod iam ab altero in alterum, tanquam sagitta, torquetur. Quam obrem astrorum peritissimi latentem huius acritudinis causam acutius inuestigantes, plura scripta digna protulere, quae hic non est recensendi locus. Illud satis est commemorasse, redigisseque in memoriam, Galliam a IOVE regi, SATVRNVM supra *Angliam*, Martem vero *Alemaniam* dominari. Vnde quum postremo, ut

inos

mos est, feruentis nouitatumque auidae adolescentiae, verba premere propria nequirem, in eum prorupi planetarum coitum, qui paucis exactis annis fluxit, eundem esse huius morbi propriissimam causam, variis argumentationibus ostendens. A singulis mihi assensum fuit. Interim abire coacti sunt. Namque sese ab inferis ab immortalis IOVE in fluuiolum hunc missos fuisse ad hominum salutem fatebantur, ea, quae summo concilio conclusissent, obsignata charta, mihi tradidere, quae per orbem terrarum disseminarem. Sic e conspectu meo euangerunt, magno edito gemitu. Ego, veluti stupefactus, in urbem tædii*), hancque subiunxi huius *mali de Franzos causam, quae sequitur*.

Capitulum nonum de mala Franzos, quod manauit e maiore duorum planetarum SATVRNI et IOVIS congressu exque solis radiorum amissione.

In tanto huius horribilis terribilissimique portenti, omnibus mortalibus inauditi, inuisi atque penitus incogniti causam varie differentiū conuitio diu mecum multumque cogitavi, quid factu optimum foret, an popolare iudicium subirem? an calamum ab omni scribendi officio comprimerem? Quum sic haesitarem, id mihi forte incidit, eum mentibus hominum errorem inculcatum esse, ut omnium rerum apud semet ipsos acerrimi censores esse videantur.

tur, clarissimorumque virorum scripta apud plerosque ignorantes vitio dari, quae tamen sine omni menda in lucem prodidere. Idcirco si meam operam minus probent, haud propterea infamia dignus sum censendus, cum dignissimi viri, omni virtute, sapientia atque doctrina praediti, petulantissimam obrectatorum linguam minime effugiant. Testis est VALERIUS, qui *nullam ait esse tandem felicitatem, quae malignitatis dentes vitare possit.* Quamobrem dilaceretur afficiaturque omni ignominia fama mea ab indignis. Non pudor est, scripsisse, sed adolescentiam ignavia luxuque inerti sine bonis litteris traduxisse. Obsecro, aequum te praebeas iudicem, qui hanc primam adolescentiae meae editionem legis, si humanitate ipsa ductus fuerim ad aliquem errorem, eundem pietate tua corrigimus, ne me futura scribendi arduiora spe priues. Hanc autem accipe huius *mali de Franzos* incultam causam. Accidit quippe anno incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo octogesimo quarto expauescendus SATVRNI et IOVIS coitus, die vigesima quinta Nouembris, hora sexta, minuto quarto, post meridiem horoscopante, cancri gradu super orizontem *). Illius horrendi conuentus signum fuit infelicissimum Scorpionis, MARTIS domicilium, ternis vicenis eius gradibus. Et rigidus ille atque maliuolus SATVRNVS eccentrici sui eleuatione ac circuli sui latitudinis in septem-

*) Leg. *horizontem*,

septemtrione altitudine et sublimitate IOVEM benignum oppressit. MARS quoque, coniunctionis domus regia, in domo ac regali signo et domicilio proprio constitutus, omnem illius congressus gubernationem sibi vendicauit. IVPITER itaque benignus SATVRNI et MARTIS impugnatione suis subditis natisque nequit salutare ferre subsidium. Deinde anno sequenti octogesimo quinto, vigesima sexta die Martii, horrenda et faeva solis eclipsis euenit, cuius testimonium magni illius conuentus significationem ingressum est, malignosque effectus eius peiores reddidit. Neque malitia ista haecenus terminata fuit, neque finem imponet, donec ad aliam planetarum arcem migrabit. Illum congressum expauescendum infinitae fere tempestates secutae sunt, iam pestilentiales fluctus, qui adhuc seuiunt, iam bellorum procellae. Nunc etiam famis turbinibus maximis pressi sunt miseri homines. Praeterea inuasit humanum genus elluuius haec pestilentialis, hoc est, *mala de Franzos*, quod quidem haec coniunctio de Gallis in Germanos transiit, dehinc in alias complures regiones. Est namque compertum, quod IVPITER dominatur super Galliam seu Franciam, qui est calidus et humidus, et ex humoribus vendicat sibi sanguinem, domiciliumque eiusdem, quod est hepar, unde sanguinem generat augmentatque. Virtutem quoque vitalem corroborat: In calido etenim et humido conseruiatur vita. Quamobrem Galli ex natura gaudent optima corporis dispositione, celeriter tamen incidunt in morbos, et grauius aegrotant propter fluidi caloris abundantiam corporumque repletionem. Quae quidem saturitas humorumque copia vehementius putredini praesto sunt. Et ex quo in praefato SATVRNI et IOVIS coitu mansuetus salutarisque IVPITER per SATVRNVM ferocissimum suppressitur, MARTIS quoque impedimento,

qui dominium ac imperium huius coniunctionis peculiare sibi ducit, prostratus iacet, sequitur coloris et humidi detrimentum, quippe SATVRNVS atram bilem, quam generat et augmentat, inducit in corpus, quia frigidus et siccus existit, naturae infestus, recentesque humores corruptioni credit. MARS deinceps temeritatem suam commiscet, bilem flamma ignis ardentioris prioris malo adiiciendo. Ita profecto quoque hi salutiferi humores tam ex sua primogenia natura migrent, referta vitali arce mortiferis humiditatibus SATVRNI et MARTIS, ut tam oetida, immunda, grossa fordidaque materies congeritur. Quam etiam humanitas ipsa abhorret foetoris rationem, hanc SATVRNVS, qui planetam, fardium fetidissimarumque rerum principem se gerit. Vnde prima causa apparet esse atra bilis, quae hanc impuritatem generat, secunda bilis, quae auget eandem, accenditque eas contritas humiditates, Nam MARS est parens omnis inflammationis, ideo puto intrinsecus in eo malo de Franzos videtur ferme eadem laborantes homines aegritudine igne consumere, tam inflammat, incinerat, torquet, premitque, ut miserabile sit dictu: plures, inquam, sedari dolorem morte optant. Illam fardidissimam materiem vi enitur natura expellere, ad naturaliaque hominum, ubi est congressus venarum, demittit. Nam et signum scorpionis, in quo conuentus iste planetarum factus est, dominium illius membri habet. Neque tamen perfecte contingit in eo loco expulsio, quare ad alias diffunditur corporis nobiliores partes propter sanguinis corruptionem. Fluxit deinde morbus iste ad Italos, qui videntur participare cum Gallis, tum ad Germanos transuexit MARTIS in illa coniunctione principatus. Manat postremo ad Anglicos atque alios SATVRNI ministros. Illud tamen neminem fugere velim, omnes

nes totius natos maiori huius aegritudinis formidine urgeri, quibus deinde signum illud congressus adscendit in natiuitate. Est alia etiam causa saepe fati morbi reuolutio, SATVRNI decennialis, quae anno octogesimo nono completa fuit. Et nunquam sine aliqua singulari mutatione praeteriit. Nunc ad remedia progrediamur.

Capitulum decimum de remediis contra sagittas huius pestiferi morbi siue proluuiei de Franzos.

Ex quo sagittae istae ex atrae bilis acuitate bilisque inflammationibus, dirutis in homine propugnaculis, erumpunt, ab altero quoque in alterum torqueri videntur, tanquam peregrinus morbus. Quamobrem etiam cum pestilentia affinitatem habet. Idcirco clypeorum opifices diligendi sunt, qui optime fabricent. Facile autem resisteris, ubi domicilio post te relicto, in quo laborantes scorra decumbunt, coelum clarum purumque ante te tuleris, ubique ab horum hominum consuetudine sedulo abstinere *). Namque ea tela inficiunt aerem, qui multiplicatus ad alterum intoxicat, et eundem ipsum. Vitare etiam operae pretium est lauatoria communia, ac temptare, quoniam pori patent. Posteaquam vero quisquam senserit ventos anni motu aliquo excitari, his premat rebus cytherae melodia psallendi arte PYTHAGORAE, conuiuio intersit ORPHEVS cum AMPHIONE, VENVS tamen cum CERERE semoueantur, neque BACCHVS liberaliter calices secundet. Delectabunt etiam iocundi sermones de rebus altissimis, quae non moueant memoriam ad cogitandum de aegritudine hac. Stupham suffumigent carbones ignei instructi myrrha cum albo thure, aut granis iuniperi. Praeterea epulae aceto aut agresta condiantur, rectificetur autem coelum, ut in pestilentia,

C 2

primo

*) Leg. abstinere

primo vniuersaliter accendendo ignem mane et vesperi pluribus diebus, quemadmodum GALENVS in eo, qui de commoditatibus tyriacae *) libellus inscribitur, hanc purificationem commendat, cum inquit: Quocirca laudo mirabilissimum HIPPOCRATEM, qui pestilentiam non aliter curauit, qui apostema ad elinos attinxit, nisi vertens aer et alterans, praecipiens, ne attraheretur per respirationem aer infectus. Iussit etiam in qualibet orbe accendi ignem, non simplicem materiam ignis habentem, sed flores et ferta odorabilissima confulebat esse cibum ignis, et insuper infundens pigmentorum pinguisima et odorem bonum habentia. Laudo etiam ingenium ANTONII CERVISONI, quod mudentur fratae fumo rebusque aliis aerem inficientibus. Rectificatio deinde aeris specialis hoc pacto fiat. Mane et vesperi optimum est, vt, cum homines voluerint se credere quieti, ignem pauxillum accendant, quem foueant thure, ligno aloes, cariosolis **), massice, cypresso et aliis rebus id generis. Deligatur dehinc domicilium in aestate in locis decliuibus et depressis ab impressione coelesti remotis fenestri a parte septentrionali atque orientali, quorum aspectus optimus. Postremum remedium magis est necessarium, quod praeseruat homines ab hac pestilentiali eluione. Et est rectificatio corporum. Et hoc contingit bifarie, vno modo per debitum vitae regimen, alio modo per debitam euacuationem. Ordinatum regimen debet esse eo modo, vt omnia genera piscium effugiantur, fructus deinde dulces, similiter carnes humidae, vt porcorum, agnorum, castrorum ***), omniumque auium aquaticarum. Homines vtantur his carnibus, vt sunt pulli, gallinae iuuenes, vitelli, hoedi, caprioli, turdi, perdices, fasani, auiculae alpinae potius

**) i. e. zheriacae.

***) Castrus idem, qui castronius i. e. veruex.

**) Leg. caryophyllis.

potius, quam campestres deligantur. Hae vero carnes cum aceto aut agresta, succo limonum, granatorum aut arantii condiantur, laudanturque eo tempore acetum bonum magis, quam acria, quae non sic a corruptione praeseruant, nec sic humorum et spirituum inflammationem extinguunt. Vescantur insuper his carnibus, assis potius quam elixis. Fercula sint lenticulae, cum aceto conditae, portulaca, lactuca quoque praeparata aceto. Potus sit vinum bonum cum meracum, sed dilutum, neque dulce, vel aqua permixta aceto, vel agresta, vel succo granatorum. Similiter syrui acetosi aqua permixti commendantur, et sic patet prima corporum purificatio. Secundo rectificatur per euacuationem. Quaedam autem medicinae, his tempestatibus adhibendae, sunt corpus euacuantes a multitudine humorum, et quaedam corpora alterantes et prohibentes humores a corruptione et venenositate. Euacuantes in duplici differentia sunt. Quaedam enim sensibilibiter euacuant, vt phlebotomia, farmacia *) et gargarismata, et similia, quaedam insensibiliter, vt fricationes, pectinationes. Quantum ad primas medicinas, consilium peritorum in arte hac est, vt corpora calida et humida sanguinea, quae sunt caloris viuidi, et praesertim iuuenes, et qui vtuntur carnibus et vino, saepius phlebotomia vtantur. Plus tum vel minus secundum repletionem vel sanguinis multitudinem, aetatisque conditionem, quoniam corpora talia maiori subiaceant periculo, humores siquidem eorum putredini magis parati sunt. Et item crebrius vtantur euocatione per pharmaciam cum his pillulis. Recipe aloes succultrum **) partes duas, croci, myrrhae ana partem vnam. Incorporentur cum pauco vino albo odorifero, et formen-

C 3

*) Leg. pharmacia.

**) An succum?

formentur pillulae, de quibus robusta et repleta assumant dragmam vnam, minus vero repleta et facile solubilia assumant dragmam 5. Hae pillulae humiditates extraneas euacuant, et a putrefactione humores bonos praeservant. Euacuatis autem superfluitatibus primae digestionis et secundae, prouocentur sternutationes tres vel quatuor cum veratro pyrethri et cubearum ana dragmas 5. et misceantur. Fiant deinde gargarismata cum aqua frigida et aceto permixta, per nares autem attrahatur aqua rosacea cum paucis aceto et camphora permixta. Euacuationes vero insensibiles sunt fricationes, quae fieri debent per totum corpus, maxime ad dorsum et brachia, antequam de lecto surgant. Pectinationes longae fiant, postquam surrexerint, et superfluitates deposuerint. Et haec de medicinis corpus alterantibus et euacuantibus. Medicinae vero alterantes et a corruptione praeservantes sunt tyriaca, antidotum ANDROMACHI. Postremo fiat hominibus laborantibus hoc malo de franzos vnguentum secundum artem tale. Recipe cerusae *) vncias ij. litargiri auri et argenti ana 3i. β. Mastice, olibani ana vnciam i. Resinae pini 3 ij. Aluminis combusti vncias ij. Argenti viui extincti vnciam β. Succum malorum citiorum **) vnciam i. et β. Cerae albae, oleum oliuae, quantum sufficit. Gargarisma deinde taliter fiat. Recipe mellis rosati colati vncias ij. Diamoron vnciam j. Aquarum rosarum, matris siluae, plantaginis, florum filiginis, rubii, consolidum minorum ana vncias ij. Misceantur insimul. Reliquis in rebus consuluntur dignissimi medicinae docto-

*) i. e. cerasae, et paulo post, lithargyrii.

**) i. e. citreorum, quia citro est malum citrium, aut si matris, cynoniorum.

doctores, qui sanius, quam ego, consulere possunt. Praeterea ad astripotentem IESVM CHRISTVM, primum medicum, confugiamus, ad eiusque genitricem, diuam virginem, MARIAM, quae nos ex hac turba et colluione fideream ad sedem euehi concedat, ubi perfruamur aeuo sempiterno.

Habes, BERNHARDE DE WALKIRCH, meo iudicio, licet minus graui, sed simplici, sinceroque et hominis, ut ita dicam, tyronis opusculum utile, lucubratum proximis Nonis Nouembribus, quod causam huius elluisionis, quae iam ingruit, explicare videtur. Nam neque quisquam inficiari potest, eam non e siderum concursibus, configurationibus quoque originem expromere, quum a natura ferme aliena sit, anteaque inuisa, incognita atque penitus inaudita hisce in regionibus. Si tamen non est elaboratum subtili artificio, quemadmodum MINERVA PHIDIAE seu VENVS APPELLIS, tamen gratum tibi erit amici manus. Nam non postulo, ut in archam auream reponas, et tanti facias, quanti PTOLOMAEVS PHILADELPHVS bibliothecam suam, omnis generis librorum refertissimam, aestimauit, neque ut tanto in honore seruandum putes, quanto DARIVS libros HOMERI retinendus *) duxit cum scrinio capto inter spolia, quod erat auro gemmisque ac margaritis preciosum, custodiae voluminum HOMERI dare praecepit. Neque inibeo, posteaquam sedulo perlegeris, ut igni non credes, quum non sunt VIRGILII codices, quos diuus AVGVSTVS contra voluntatem eius cremari vetuit. Vale, nobilitatis vnicum specimen. Iterum vale, omnis litteraturae amator.

Quer.

*) Leg. retinendos.

Querimonia mentagræci.

Dicite morborum causas et signa docentes,

*Cur mihi mentastra, pectus et ora tument,
Increscunt papulae, distorto corpore, pueres,*

Et minuit vires semper in ore sitis.

Horriferum sœclet) monstrum non tristius illud,*

Vt reor, infernus quod cubat ante lacus.

Nulla quies. Totas noctes suspiria ducō.

Polluit egrediens proxima quaeque vapor.

Quis fert auxilium? Feret hic perdoctus IOSEPH

Qui medicam nobis accumulauit opem.

*) Leg. *squalet*, et paulo post, *infernas*.

Sed

Sed redeat oratio ad id, cuius causa istam libellam iterum typis excubendum curauimus. Est enim in scenam producendus laudandusque Clarissimus Medicinae Candidatus, qui quam vitae studiorumque rationem secutus sit, hisce verbis expressit.

Ego, FRIDERICVS IAHN, natus sum Meiningae a. d. xxv. Febr. clcxcclxvi. Pater, qui ant. tres, proh dolor, annos evicta discessit, fuit ELIAS SALOMO IAHN, pharmacopoeus urbisque senator. Matrem vero, per D. clementiam adhuc superstitem, venerari atque omni, quam promeretur, pietate prosequi licet, HELENAM CHRISTIANAM, e gente DRESSLIA. Qui parentes carissimi ut me prae ceteris habuerunt in deliciis, ita omnem in me educando christiane ac liberaliter operam et fidem collocauerunt. Hinc a quinto iam iam aetatis anno imbutus religionis christianae praeceptis iisque, quibus puerilis aetas imbui solet, disciplinis, tandem lyceum, quod in patria urbestoret, frequentare coepi. Sufficiat hic ex praeceptoribus adducere viros, quos omnes honoris causa nomino, cl. OTTONEM, THILONEM, HABERLANDUM et BYCERVM. Prae ceteris vero non possum, quin summis attollam laudibus cl. EMMRICH, Lycei inspectorem, et VOLKHARTVM, quondam rectorem, nunc ad aedem primariam diaconum, quorum in me collata beneficia tanta sunt, quanta solent esse maxima. Praeterea quoque optimi parentes erudiendum me curarunt

D

rarunt linguis exoticis iisque, quae ad humanitatem spectant, artibus, ne quid eorum omisisse viderentur, quae virum honestum ac liberalem decent.

Præterlapso sic spatio scholastico, quod per leges constitutum est, ab præceptoribus dignus iudicatus, qui altiora studia peterem, in hanc aliam litterarum universitatem me conferre placuit.

Sed quam misera hominum sors fatigue iniquitas est! Collectis iamiam sarcinis, pater carissimus e vivis discedere iussus est. Unde non potuit non multum mutari vitae academicae ratio. Sed nolo iam multis veterem renovare dolorem; hinc

Molliter ossa cubent!

Mater ergo sola in vivis restat. Quae ne vlla in re officio suo deesse videretur, lubenter passa est, ut curae demandarer Ill. STARKE per VOLKHARTVM, præceptorem quondam et huius viri, et meum. Ienam igitur profectus, fama viro-
rum clarissimorum incitatus atque adlectus, in numerum civium academicorum receptus sum ipsi-
sis calendis Maii anno MDCCCLXXXIII. ab Ill. DE SCHELOWITZ, Academiae t. t. Prorectore. Ne vero illotis, ut aiunt, manibus medicinam adirem, præmittendae mihi videbantur disciplinae philosophicae, et Logicam cum Metaphysicis et Anthropologia copulatam, audiui duce ac magistro Ill. HENNINGS, civium academiae meiningensium in spectore spectatissimo. His adiungendam duxi Mathematicam et
Phisicam

ficam, ducibus vsus Ill. WIDEBURG et SVC-COW. Quibus quidem præmissis, ipsas scholas medicas frequentare coepi. Entabulam præceptorum.

Ill. NICOLAI, Senior facultatis gravissimus, Patronus et Fautor summo pietatis cultu in aeternum prosequendus, me docuit Pathologiam, Medicinam forensem, Artem formulas componendi et Chemiam. Ill. GRVNERVM summa voluptate ac utilitate audiui explicantem Historiam artis medicinalis dogmatico-litterariam, Semioticen, Therapiam generalem, Viam formulas dextre concinnandi et medicinam practicam, in Historia naturali, Anatome, Chirurgia et medica, et manuali, item Arte obstetricia, præceptorem habui Ill. LODERVVM, Eoque moderatore et duce, parturientibus opem ferre vidi in gynæcochio ducali. In Physiologia, Materia medica, Therapia generali et Arte obstetricia vsus sum institutione Ill. STARKE, viri de me optimè meriti, Praeceptoris, Fautoris, Hospitis, cuius in me collata beneficia eorumque memoriam nulla ætate temporis hominumque invidia delebit. Hoc duce, interfui per sesquiannos aegrotorum curae, atque rationem ad usum transtuli, eoque adiutore, parturientibus opem ferre didici et tuli. Neque vero prætereundus est silentio Exp. SCHENKE, qui me erudiuit in osteologia et re herbaria. Qui

*Quibus quidem omnibus ac singulis Fautori-
bus venerandis, Praeceptoribus aestumatis-
simis, iterum iterumque ago habeoque gratias, quas
possum, maximas.*

Hactenus ille. Qui quamdiu hic studio-
rum causa commoratus est, ita vixit, ut quemque
bonum decet iuuenem, ita in medicinam in-
cubuit, ut commilitonibus et amicis diligen-
tia et assiduo litterarum studio nisi supe-
rior, certe par esset habendus. Hinc non po-
tuit non placere eius modestia probitasque plu-
rimis, displicere paucis. Hinc ad examina adinif-
sus BENE ac DOCTE respondit, et dignus iudica-
tus est, cui liceret in cathedram conscendere,
et inauguralem disputationem *De utero retro-
uerso* publice contra aduersariorum tela defen-
dere. Id quod (speramus) dextre ac strenue fa-
cier a. d. xvii. Martii. Cui panegyri ut frequen-
tantes interfint MAGNIFICVS ACADEMIAE PRO-
RECTOR, COMITES ILLVSTRISSIMI, PATRES CON-
SCRIPTI ET PROFESSORES CELEBERRIMI, GR-
NEROSISSIMI ET NOBILISSIMI COMMILITONES,
et quique maiorum instituta magni faciunt, id
est, quod verbis ordinis mei perhumaniter et
perdecenter oro atque obtestor. P. P. Sub
Sigillo Facultatis A. D. XV. MART. MDCCCLXXXVII.

(L. S.)